

Sorra elpusztulnak Budapest műemlékei.

Nyugati szomszédaink néha szeretnek velünk tréfálkozni s tréfával is, meg egy kevés gunnyal is *Ofenpestnek* hívják Budapestet. Ha ketté választjuk a szót, igazuk van, hisz a honfoglalás idején alapított Pest szláv szó és csakugyan *Kemencét* jelent. De a később idetelepedett németek is *Kemencének* neveztek a *kemencét*, ami a régi *Ofen*-nel azonos. *Ofenpest* tehát nem jelent egyebet, mint Kemence-Kemence, amiből egy is elég. Lehet, nyugati szomszédaink tájékozatlanságára vall az *Ofenpest* elnevezés, sajnos azonban itthon is kevesen vannak, akik tájékozottabbak, különösen, mikor azt a közhihedelmet erősítik, hogy Buda az ősi és Pest újabb eredetű. Csak a rekonstruált magyar középkorból állapíthatnánk meg igazán, hogy a legendák ellenére Pest az ősi, ezeresztendő város, amelynek falai már a honfoglalás idején is itt voltak s egyszer jelentéktelenül, máskor jelentőségesebben éltek végig az ezer magyar esztendőt... Buda jóval később.

Meglévő kövek, okmányok és rajzok alapján rekonstruálni lehetne a régi Pestet, amely hihetetlenül gazdag műkincsekben. Ezek a műkincsek segítségért kiáltanak s fölbecsülhetetlen érték volna dr. *Lechner Jenő* neves építész-művész kedvenc terve, az I. kerület előljárási épületéből alakítandó fővárosi múzeum, amelyben az ősi mult gazdagsága tárulna szemünk elé.

A kőhordó tábornok.

Modern fővárosi múzeum nélkül nem csoda, ha tájékozatlanok az emberek Budapest multjával szemben. Bár az köztudomásu, hogy a tulajdonképpeni Buda, amit már a legrégebb korban is Budának neveztek, a mai Óbuda, illetve *Aquincum* táján terült el. Itt építették fel az Árpád-házi királyok palotájukat s erre terpeszkedett Buda városa. Az a vár, amelyet ma „ős Buda“ várának hívunk, csak a tatárjárás után épült, IV. Béla idején, majd *Zsigmond* király fejlesztette, aki után *Mátyás* pompás palotává alakította, amelyet később a törökök szinte teljesen leromboltak.

Három részből forrt össze ez a város, amelyben rengeteg, értékeiben ki nem aknázott műkincs hever. Közvetlen a középkor után még gazdagabb volt Buda, mint most — kegyeletos épületekben. Kövekből, ásatásokból, okmányokból állapították meg, hogy *Budán harminchat középkori templom volt*. A pesti oldalon nincs ennyi nyom, bár az angolkisasszonyok zárdájának helyén középkori templom volt, így a belvárosi templom alatt is, míg a *Ferenciek terén* pompázott *Szent Péter* temploma. A Váci-utcában az új városháza helyén is, a középkorban, csöndes egyházi énekek zsongtak, közgyűlési viharok helyett. Buda és Pest tehát a templomok városa volt.

A XVIII. században katasztrófális pestis pusztított. Ezren és ezren hullottak el az utcákon, valósággal megtizedelődött a város. Mikor ez a halál-vihar elmúlt, egy tábornok kezdett munkába. Összetoborozta a polgárságot, akik felekezeti különbség nélkül örömmel siettek szolgálatába. Mindenfelől hordták a téglákat, köveket, faanyagot, maga a tábornok is és nemsokára a mai kőbányai *Kápolna-terén* gyönyörű kis templom emelkedett ki a földből. Ezt a kis kápolnát — amelyben a pestis visszatérése ellen könyörögtek — nemrég restaurálták. Építkezési módozatában testvére a Rókus-kápolnának.

Ha a főváros megvalósítaná azt a tervet, hogy az I. kerületi előljárási épületét — amely ugyancsak műemlékszámba megy, miután a korai barokk-stílusban épült kis palotát még a XVIII. században emelték — fővárosi múzeummá alakítaná át, a képekben rekonstruált Budapest mindenki számára hozzáférhetővé válna.

Mit rejt a konstantinápolyi Hágia-Szófia templom.

A fővárosi múzeum megvalósulásával össze lehetne gyűjteni a három városból egyesített Budapest omladozó műemlékeinek segítségért kiáltó romjait. Ide kerülnének a XVIII. századbeli óriás méretű Pálos-ház gótikus boltozattöredékei,

amelyek jelenleg a svábhegyi Béla királykúta vanak befalazva . . .

Sokáig volt befalazva a belvárosi templom északi szárnyába hat reneszánszkorabeli márványból faragott oltár rész is. Szerencsére dr. *Lechner Jenő* javaslatára a főváros kibontatta ezeket s addig is, míg a rég óhajtott múzeum megvalósul — a szentélyben nyertek elhelyezést. A fővárosi múzeum jelenlegi alkalmatlan helyén, a városligeti 1885-iki ki-

állítás képzőművészeti csarnokában és a Nemzeti Múzeumban hevernek szétszórta például *Mátyás király gyönyörű kastélyának töredékei*. Természetesen ezeknek a műkincseknek is az új múzeumba kerülhetnének a *Margitsziget* modelleken rekonstruált multja és *Mátyás palotája*, amelyeket a laikus közönség a mostani romokból alig tud elképzelni.

A török országdulások idején rabolták el *Mátyás palotájából* a királyi bronzkandellábert, amely csodálatos művű munka. *Ez az ötödik művészeti kincs azóta is a konstantinápolyi Hágia-Szófia templomban van...* Ha a főváros meg tudná szerezni, az új múzeum felbecsülhetetlen értékű műemlék birtokába jutna.

Amikor Kempelen Farkas épített Budán...

Az ősi városban még sok-sok remek, feledésbe hulló épület várja rekonstruálását. Az idő foga vas-kitartással rágcálja őket s ha idejében nem jön segítség, sorsuk a pusztulás. Feledésnek és züllésnek indult például az óbudai *Zichy-kastély*, amelyet a *katonai ruhatár* zár el a fejlődés világától. De úgy látszik, veszendőbe mennek a neoklasszikus épületek

is. Így a *Károlyi-palota*, amelynek ha eltávolítanák *Kaplony-utcai* tűzfalát, egyszeribe kibontakozna régi szépsége. Emlékművé nyilváníthatná a főváros a *Központi Városháza városház-utcai frontját*, amelynek kétszázesztendő, gyönyörű barokk-homlokzata az előbb-utóbb bekövetkezendő városrendezés áldozata lesz. A mai technikai viszonyok között nem volna lehetetlen átemeléssel vagy áttolással megmenteni azokat a bájos kis rokokóépületeket, amelyek ugyan utjába esnek a városfejlődésnek, de mint a *Piarista-utcai* kis *Grabovszky-kuria*, vagy a *Batthyány-téren* levő *Grassalkovich-palota* neves műemlék-számba mennek.

A pusztuló mult segítők kezét váró emlékei között ott áll a régi *Karmelita* templom. Mindenképpen nevezetes épület ez. *Még maga II. József alkottatta át s az építések vezetésével a sakközépgép világhírű feltalálóját, Kempelen Farkast bízta meg.* Várszínház lett belőle s ma is őrzí a visszajáró multat.

Meg kell hallani az ősi „Kemence“ kiáltásait, amelyek ereje betör a konstantinápolyi Hágia-Szófia boltívei alá is és hulláma megtörí *Mátyás király bronz-kandelláberén* . . . (E—y)